

Tokkie-mania

Vorig jaar augustus brak in de Amsterdamse Burgemeester van Leeuwenlaan de pleuris uit toen een smeulende vete tussen de familie Tokkie-Ruymgaart en haar bovenbuurvrouw Debbie van Vliet en partner tot een gewelddadige uitbarsting kwam. Partijen gingen elkaar met knuppels en molotov-cocktails te lijf, wat resulteerde in het volledig uitbranden van de woning van Van Vliet en co. Over de ‘echte’ oorzaak van de ruzie tasten we nog steeds in het duister. Vast staat alleen dat ‘de anderen’ het gedaan hebben.

Documentairemaakster Ingeborg Beugel maakte er vorig jaar voor de IKON een fascinerende documentaire over. Ze besloot een meerdelig vervolg te maken, maar werd door de commerciële media ingehaald, die de Tokkies met geld voor hun camera lokten. De eerste SBS-uitzending begin mei trok maar liefst anderhalf miljoen kijkers, en zorgde ervoor dat de Tokkies een andere woning elders in de stad op hun (vette) buik konden schrijven. Toen de IKON in de vakantiemaand juli vijfde serie van Ingeborg Beugels begon uit te zenden zaten er bij de eerste aflevering 1,25 miljoen kijkers voor de buis. Dat hadden ze bij de IKON nog niet eerder meegemaakt. Inmiddels is zelfs Emiel Ratelband zich over de Tokkies gaan ontfermen. Terwijl de fotostoeisten klikten en de camera’s draaiden beloofde hij - tsjakka - de Tokkies een huis, omdat de autoriteiten faalden.

Zo konden wij ons dus wekelijks vergapen aan een flodderiaans gezelschap dat weliswaar geroemd wordt door de hechte ‘familieband’, maar waarin – op een dochter na - elk moreel besef en gevoel van schaamte lijken te ontbreken. In de persrecensies werd de familie neergezet als zijnde ‘ontspoord’, maar ooit hebben we voor dit verschijnsel een prachtige term gemunt: onmaatschappelijkheid. Treffender valt de familie niet te omschrijven.

Het bizarre is dat dit gedrag in de hoogtijdagen van de ‘onmaatschappelijkheidsbestrijding’ (eind jaren veertig, begin jaren vijftig) niet eens in deze extreem-perverse vorm voorkwam. In die dagen werd de aanduiding gereserveerd voor ongeschoolde arbeidersgezinnen, die leefden volgens de rauwe wetten van de arbeiderscultuur. Maar ze wisten toen heel goed *wie* ze waren *in verhouding* tot de anderen - de heren van stand, de bazen, de middenklassers. Daar putten ze ook eigendunk uit. Tegelijkertijd realiseerden ze zich dat het nuttig was om – qua hygiëne en sociale discipline - in de pas te lopen, omdat daar geld, betere huisvesting en werk tegenover stonden. Dat peperden de onmaatschappelijkheidsbestrijders hen niet alleen in, sterker: die hielden zich ook aardig aan hun woord. Ze oefenden zodoende een redelijk effectief moreel gezag uit.

Die ‘morele ruileconomie’ is uit het leven van de Tokkies verdwenen. Hun veronmaatschappelijking begon paradoxaal genoeg vanaf het moment dat in de jaren zestig/zeventig de onmaatschappelijkheidsbestrijding als moreel verwerpelijk werd gezien (denk aan Milikowski’s *Lof der Onaangepastheid* uit 1961) en de professionals zich als morele agenten uit het dagelijkse leven terugtrokken. Dat was grosso modo een geslaagde operatie, omdat het overgrote deel van de mensen inderdaad zelf goed in staat waren hun eigen morele paden te bewandelen.

Maar voor een zeer kleine groep pakte dat dramatisch uit. Zij waren niet wendbaar op de arbeidsmarkt, maar bekwaamden zich wel razendsnel in het nieuwe verzorgingsstelsel waarin mensen zichzelf bij tegenslag primair als slachtoffer typeren. Dat is ook precies wat er voortdurend spreekt uit het gedrag van de Tokkies: in alles voelen ze zich te kort gedaan, ze zijn overtuigd beklagenswaardig. Alle boodschappen over gezond gedrag, over smaak, over fatsoen komen bij hen niet meer aan: het gezelschap is niet meer bij machte om op eigen kracht ook maar enige maat te houden.

Dat mateloze gedrag is – in onze op zelfsturing en zelfdiscipline gerichte cultuur - zo uitzonderlijk geworden, dat het daardoor een hoge amusementswaarde krijgt. Het onvoorstelbare blijkt te bestaan. Zelfverkondigde slachtoffers kunnen daardoor ineens mediahelden worden, hun ellende blijkt mediagenieke koopwaar - we vinden het prachtig. Dat heeft niets te maken met het feit dat het televisiepubliek vandaag graag naar het ‘echte’ leven – de *reality soap* – kijkt, zoals tv-recensenten ons willen doen geloven. Nee, de Tokkies kunnen alleen een hype worden, omdat ze in werkelijkheid eigenlijk nauwelijks meer bestaan. Het is werkelijke fictie, het is onbestaanbaar echt. We kijken naar de Tokkies zoals naar een extreem zeldzame diersoort.

Als het daarbij bleef zou er weinig aan de hand zijn, maar het onbedoelde effect van de Tokkie-mania zal ons nog jaren achtervolgen. Want op een ander terrein zal de familie de komende jaren een hoofdrol toebedeeld krijgen. Dat is het terrein van de reorganisatie van de verzorgingsstaat. Daar zullen de Tokkies met graagte worden aangeropen als het vleesgeworden bewijs van wat er allemaal mis gaat door verzorgingsstaat-verwenning.

Zo zal het uitzonderlijke er opnieuw in slagen nieuwe regels te schrijven.

Met alle echte slachtoffers vandien.

Email: josvanderlans@xs4all.nl

www.josvdlans.nl